

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY XII. BARCELONA 30 DE NOVEMBRE DE 1889. NÚM. 133.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA'LS ASSOCIATS.—Pera'ls no socis, 1'50 pessetas al any.—Número sol, 25 cénts. Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totas las comunicacions, y en la llibreria de Verdaguer.

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Conforme prevenen los articles 12 y 17 del Reglament, se convoca als senyors Associats á la Junta general ordinaria que tindrà lloch lo dia 14 del mes entrant, á las 9 de la vetlla, en lo local de la ASSOCIACIÓ, y 's posa en son coneixement que s' elegirán als que hagin de desempenyar los càrrechs de President, Vis President, Tresorer, Secretari segon y dos Vocals, quals càrrechs se provehirán pera dos anys.—Barcelona 30 de Novembre de 1889.—P. A. de la J. D.—Lo Secretari 1^{or} FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

TORN DE CONFERENCIAS

Desembre 9.—Trovalla de papers inédits pertanyents al viatjer catalá Ali-Bey.—D. Eduart Toda.

SESSIONS Y EXCURSIONS

Desembre 6.—Sessió necrológica dedicada á la memoria de D. Eduart Tamaro, ex-President de la ASSOCIACIÓ.

" 20.—Sessió preparatoria de la excursió de Vilafranca del Panadés á Sitges per Olivella y Ribas —Lectura de la Memoria de la excursió á Lladó, Sant Aniol de Guja y Baget (continuació) per D. Joaquim de Gispert.

" 22.—Excursió de Vilafranca del Panadés á Sitges per Olivella y Ribas.

EXCURSIONS

(*Extracte.*)

CONCA DE TREMP, VALL DEL SEGRE y Cerdanya; (oficial), 20 al 30 de Juny 1889.—(*Acabament.*)

Lo dia 27 sortí lo Sr. Auléstia de la Seu, en caballería, y ab un guía, en direcció á Puigcerdá. Era'n las 5 del matí quan empenia la marxa, ab un temps de pluja seguida. Lo camí, que segueix sempre la vall del Segre amunt, passa primer per sa vora dreta, en alguns indrets tocant materialment la aygua; inconvenient molt major en aquesta ocasió, per las abundants plujas que havian caygut. Comensant la vía, per entre camps de conreu, á las 7 h. s' arribá al *Pas de las Cabrotas*, ahont lo riu comensa á trobarse encaixonat entre las abruptas vessants cobertas de bosch. A las 7 h. 6 m., se trobá la *Font Sardana*; á las 7 h. 30 m., lo Barranch de la Molina de Lletó; y á las 7 h. 70 m., se feu alto en l' *Hostal de la Quera*, havent cessat la pluja y decantantse lo temps á serenarse completament. Represa la marxa á las 7 h. 30 m., s' oviraren prest á la dreta, y com si estessin á poch tret, los enlayrats cimals del Cadí, reflectint la llum pura del sol en los claps de neu que encara hi quedavan; á las 8 h. se vegé lo poblet d' Arseguell, passantse als sis minuts, pel costat de la *Casa del Pont d' Arseguell*. En aquells indrets la naturalesa presentava un aspecte de gemana ufana, estant tots los margens y feixas encatifats de verdor, y regalimant arreu la aygua ab agradós murmuri. Allí 's troba l' establiment de Banys de St. Vicens, en lo qual s' hi está aixecant un nou edifici, y per ahont se passava á las 8 h. Lo congost del Segre va estrenyentse, dominant al fons lo Serrat de Musa. A las 9 h. s' arribá á Pont de Bar, punt lo més estret, per ahont lo riu s' escola bramulant entre parets de roca, y 'l camí passa de la vora dreta á la esquerra, salvant la corrent per un pont de fusta. Las contadas casas del llogaret de Pont de Bar s' esgrahonan per los relleixos del rocam, entre petites hortas, que li donan pintoresca fesomía. S' hi feu un curt alto, y continuant lo camí, se passá á las envistas d' Aristot que s' assenta á la banda Nort del riu en lo cim d' un serrat; á las 9 h. 50 m. se trobá la *Casa*

dels Arenys; á las 10 h. se travessá lo *Coll de Creu*, trobant al cap d' un quart l' *Hostal Nou*; á las 10 h. 50 m., lo *Molí del Capiscol*, entrant á las 11 h. 15 m. á Martinet, poble situat á la vora dreta, á la que 's passá per un pont de fusta que ve enfront meteix de las casas.

Al Hostal de Martinet se diná, y á la una se continuá la jornada, no deixant ja desde llavors la vorera dreta del riu, dominat sempre per la part de Llevant, per la gegantina massa del Cadí. A la 1 h. 20 m., se passava per davant de la gran casa dita St. Martí dels Castells, que queda á la vora esquerra, sobre un cingle que la corrent rodeja; casa que te la particularitat de pertanyer á diferents jurisdiccions, per trobarse situada en lo punt fronterís de las provincies de Barcelona, Lleyda y Girona. A la 1 h. 30 m., se travessá lo torrent de Nervils, vegentse la casa del propi nom, y á la 1 h. 55 m., la *fàbrica de Prullans*. Desde aquets indrets se domina ja en direcció á NE., y com una avansada de la Cerdanya que s' entreveu confonent sos límits en l' horizó; la vall ahont está situat lo poble de Bellver, dalt d' un punxagut turó; presentantse aquell paisatge ab líneas verament grandiosas, formadas per las duas alas dels Pirineus, tancant la extensa plana ceretana, y ab tons riquíssims de color, dominant los verts intensos dels prats entre las franjas vert-fosch del bosch, y la blancor de las congestas en las carenas destacantse sobre las negrosas masses del granet que forma l' esquenall d' aquellas gegantinas serras. A las 2 h. se trobá lo *Molí de la Closa*, y á las 3 h. se feu un breu descans á la entrada del pont de Bellver, sense entrar en la població; continuant desseguit lo camí per la *Casa de Corchs* (3 h. 25 m.) y 'l *serrat del Congost* (3 h. 45 m.) desde ahont se contemplava ja perfectament tota la Cerdanya, que oferia una hermosa perspectiva ab la llisa superficie de sa verdencia plana, en la qual s' extenian la munió de sos poblets, unintse ab la grandiosa curva de la vessant que descendeix desde 'l cim dels Pirineus catalans y francesos; indicant ben bé aquella inmensa conca que en las épocas geològiques s' hi dipositaren las ayguas, formant un mar lo que es avuy fructífera planura.

Aixís que se surtí del congost del Segre, desviantse lo camí, del riu, entra en la plana, inclinantse al nort pera trobar á Isobol.

Per aquí 's travessá á las 3 h. 50 m. ab un sol xafagós qual calor augmentat per lo pelat d'aquells extensos camps de sembradura, feya anyorar la fresca del matí; se passá per All (4 h. 30 m.), Ger (4 h. 45 m.), per davant de Saga (5 h. 6 m.) y per Bolbí (5 h. 30 m.); trobant desseguida la capella de la Mare de Deu del Remey, á la envistas de Puigcerdá. A las 5 h. 50 m. era á la *Casa de St. Martí*, y á las 6 h. 15 m. se travessava lo pont sobre 'l Querol, entrant en la barriada del Pont de St. Martí; y ascendint la penosa costa del puig que dona nom á la heróica vila, hi entrava á dos quarts de set de la tarde.

En aquesta població, tant frecuentada pels excursionistas, se detingué nostre consóci un dia (lo 28), visitant tot lo que de notable enclou. Gracias á la amabilitat del digne delegat D. Joseph Maria Martí, pogué fer més profitosa sa curta estada, visitant en sa companyia alguns dels monuments més importants ó que ofereixen interés artístich. Tals foren, apart de la Iglesia Parroquial ja prou coneguda, la capella de las Dolors, ahont hi ha un magnífich grupo de la Dolorosa, obra mestre d' un esculptor de últims del sigle passat nomenat Pujol, que vivia en Sant Llorens de Morunys (prova eloqüent de la descentralisació artística que tant profitosa era llavors, com ho seria ara); la de Nostra Senyora de Gracia, d' estil ojival del xvi, que conté, arreconats, dos fragments de retaule de la Anunciació y de Sant Joan y Sant Esteve de superior mérit, que recordan l' estil del célebre pintor del sigle xv, Lluís Dalmau; y la abandonada iglesia del Convent de Sant Domingo, en una de quals capellas s' entreveuhen encara los grandiosos perfils d' una composició pictórica de la edat mitjana que abressava casi tot son ambit, y que degué ser molt notable.

La tarde del propi dia la destiná nostre consóci pera fer una petita excursió á peu, als pobles francesos de Bourg-Madame, Hix y Ur; retornant á Puigcerdá, al capvespre, per Rigolisa, desde quinas alturas s' explaya la vista per tota la extensió de las duas Cerdanyas francesa y espanyola, ab sa identitat de característica bellesa, que diu ben bé que aquella es una sola comarca catalana, com ho revelan, precisament allí meteix, los mots catalans que 's llegeixen en una fita posada de poch en territori francés, que marca lo *camí de la vila*, denotant que es *un* lo poble, perque es *una* encara la llengua.

Lo senyor Auléstia sortí de Puigcerdá lo dia 29 al matí, ab la diligència que per Ribas se dirigeix á Ripoll, desde ahont lo propi dia se trasladá á Vich. Allí permanesqué lo vespre d' aquell dia y 'l 30, que 'l dedicá á visitar lo molt de bó qu' enclou la capital ause-tana, sempre nou per quí estima nostras glorias; y ab lo darrer tren del propi dia 30 regressá á Barcelona, molt agradat de son viatge.

GUILLERÍAS: LA RIERA MAJOR, (particular) Agost de 1889.
Assistencia dels Srs. Bertran, y Carreras y Candi.

Trobantse á St. Juliá de Vilatorra nostres consocis los senyors D. Pau M. Bertran, y D. Francesch Carreras y Candi, passaren á *percorrer la Riera Major una de las més pintorescas regions de las Guillerías*. Comensa la Riera Major en las vessants del Matagalls y St. Segimon en lo Montseny, terme municipal de St. Martí de Viladrau, y recull en son curs los afluhents que venen d' Espinelvas, Castanyadell y Vilanova de Sau, y part de las de St. Andreu de Baucells y passa per junt las casas de St. Sadurní d' Osormort, desembocant al Ter en St. Romá de Sau.

Viladrau es la vila més frecuentada de forasters y la de major importancia; *está voltada de conreus y prop de la falda del Montseny*; seculars castanyers conté son terme, y la iglesia restaurada poch hi te per véure. En la Riera Major, lo molí paperer de Fábregas, de molta nomenada, te unas voreras sumament interessants pel artista. *Aquella bandada occidental, pertany en lo eclesiástich á Sta. María de Vilalleons*. A més de las conegudas capellas de St. Miquel dels Barretons y St. Segimon en lo Montseny, en un hostel á mitja hora del poble hi ha la de la Mare de Deu de la Arola, *advocada contra la verola, la que per son isil barroch no es gens recomenable al excursionista*; porta la fetxa de 1641. Dita capella es lloch obligat de descans pels que de la plana de Vich van de romiatge á St. Segimon passant per la carretera de St. Hilari.

Sortint de Viladrau y seguint Riera Major avall, s' arriba á Fábregas (propietat avuy dia de la familia Estanyol) en mitja hora escassa.

Al deixar Fábregas, se passa á la oposta vora de la Riera Major, ahont lo camí porta á la part alta d' Osormort, lo qual junt á *Planesas* (antiga masía) te dos embrancaments: l' un conduhint á *Bell-lloch* (casa de camp á la moderna propietat del Marqués de Puerto Nuevo) ahont se troba ab la carretera de Vich á St. Hilari; y l' altre ve á ajuntarse ab dita carretera vint minuts més avall davant l' *hostal de la Fullaca*, passat lo kilómetro 11 de Vich. Aquest hostal de molta nomenada es bastant antich: la llinda de damunt la porta te la inscripció «*Hostal de Geroni Verneda—any 1758.*»

De la *Fullaca* 's descubreix ja un clap del plá de St. Sadurní d' Osormort y las montanyas del altre costat de la Riera Major. Un camí de carro que passa á tres minuts de la *Fullaca* pel mitj del bosch, porta á las masías de la *Verneda* y de *Vila del Prat*, entre las quals hi ha una ben conservada capelleta, quinas blancas parets se veuhen destacar de la verdor del bosch, coneguda en lo país que la volta per *St. Pons vell* (pera diferenciaria d' altre *St. Pons del Puigsech* á cinch quarts d' aquella en las opostas vessants de las meteixas montanyas, pero en terme municipal de St. Juliá de Vilatorca). També 's coneix per la *Verneda de St. Pons* la regió aquélla, per cert bastant poblada, relativament á com ho están totas aquestas Guillerías. Res te de particular la construcció de la capella de principis del sigle XVIII, si no es que sustituhí á una altra capella, anterior al sigle XI, puix que al fer lo Bisbe de Vich Guillem, en lo sigle XI, any 19 del rey Enrich, la dotalía de la parroquia de St. Juliá cedí á sa jurisdicció *eclesiam Sancti Poncii de Planezis cum omnibus suis decimis et primiciis*. La jurisdicció eclesiástica de St. Juliá, á aquella part de Riera Major, compresa entre las vessants del antich monastir de templaris de *St. Llorens del Munt* ó de *Dos Munts*, fins abans d' arribar al *molí de Fábregas*, se conserva encara avuy dia, per més que en lo civil pertany al terme municipal d' Osormort. Lo nom ha cambiat: abans se coneixía á la capella y territori de sa jurisdicció, ab lo de *Planesas*; y avuy la capella es de la *Verneda*; y *Planesas* sols la petita masía amunt esmentada. Ne tregué un croquis lo Sr. Carreras y Candi.

Emprenent carretera avall la excursió cap á Osormort, los que

hi van á peu ó ab matxo, agafan per una dressera que guanya lo gran rodeig que fá aquella al objecte de suavisar la pujada. Passat lo kilometre 13, se deixa un camí que porta al molí paperer *de'l Soler*, atravesantse la Riera Major per un pont de pedra ahont 's llegeix la fetxa de 1882. Al altre costat está l'hostal dit *la Cantina*, de novella construcció, emplantat al enfront d'una casa cremada y enrunada pels francesos en 1809 y ahont fou l'hostal precedentment. A pochi's passos hi ha la fita del kilometre 14, y més enllá un pont que guanya la riera de Corts procedent de las vessants d'Espinelvas y de Viladrau, junt á la qual está lo camí de ferradura que conduheix á dit poble, y que, pera seguir algun ordre, havem de deixar per ara, fins acabar la visita d'Osormort.

Prop del kilometre 15 de la carretera, s'aixeca la iglesia parroquial de Sant Sadurní, antiga fábrika románica, conservada sa primitiva construcció en lo que pertany al ábside, senzillament ornada de petits archs semicirculars; la torre campanar, encara que restaurada, conserva de sa primitiva obra, las macissas parets, assentantse damunt la porta, y agafant, en amplada, tota la de la iglesia; apoyant sa quarta cara en dos robustos archs interiors, l'un damunt de l'altre, que estreban en las parets laterals, y entremetj d'ells está emplantat lo chor. La planta de la iglesia es de creu llatina. La portalada y altars, barrochs gens remarcables. Lo senyor Bertrán ne tregué duas fotografias, y un croquis lo senyor Carreras y Candi.

Osormort no té, com Viladrau, població aplevada: componen son terme, que tindrà en junt 350 habitants, casas escampadas per las serras que 'l forman, puix no en vá ostenta en son segell una robusta montanya. La principal riquesa está en los boscos y bestiar.

Sufragánea de Sant Sadurní es la capella de Sant Feliu (abans dit *de Planesas* per estar en aquella regió, avuy conegut per la *Verneda*, del nom de sos propietaris en eixos darrers sigles). Lo camí d'anarhi (si no 's vol atravessar la Riera Major á gual) es pe 'l *moli de Bojons*, que 's troba en la carretera, junt al kilometre 16, allá ahont embranca lo camí de ferradura que conduheix á Vilanova y Sant Romá de Sau. Té molt renom *Bojons* per lo pintoresch del lloch ahont está emplantat, ja que la Riera Major estim-

bantse en un llit de rocas voltadas d' hermós arbrat, confonentse eixa verdor ab las ennegridas parets del molí y coronant la obra de la naturalesa un atrevit y alíssim pont de pedra sense baranas, en realitat imposa y atrau al aymant de la naturalesa. Damunt del molí, á cinch minuts escassos, 's veu un gran casal ab robusta torre quadrada, construít en 1601, en lo qual es remarcable un quadro, d' expressivas figuras, de la Verge del Carme y Sant Domingo, segurament del sigle xvii, colocat en l' oratori particular de son propietari lo senyor Rocafiguera.—(Acabarà).

NOVAS

S' está tractant de restaurar convenientment la iglesia de Sant Martí Sarroca, en lo Panadés, fábrica románica per tots conceptes digna d' estima, y en especial per son ábside, model d' elegancia, y que per sas indisputables condicions artísticas ha cridat l' esment de quants arqueólechs y artistas han tingut ocasió d' estudiarlo, mereixent grans elógis del inolvidable Piferrer, y donántnosen una fidel reproducció 'N Parcerisa en *Los Recuerdos y Bellezas de España*.

A dit efecte, sembla que 's deixará desembrassat l' interior d' aquella notable part del monument referit, separantse al intent lo retaule barroch que avuy amaga completament la gentilesa de la construcció, que si per part de fora reuneix tantas condicions artísticas. pujan aquestas de punt, en l' interior contribuínthi poderosament lo tó dels murs, lo pulit treball dels capitells, cornisament y pedestal, y la llum suau que per los estrets vanos que perforan lo parament hi penetra.

En substitució del dit altar, se tracta de colocarhi lo retaule gólich que 's conserva en la iglesia, un bon xich abandonat, donantli d' aquesta manera un lloch apropiat á sa válua artística y arqueológica, y realsant, ensem, la importancia de las condicions d' igual mena que tant son de notar en l' esmentat ábside.

Han sigut cedits á la ASSOCIACIÓ 'ls objectes y obras següents:

Per D Joan Llopis y Bofill: *Calendario para el Principado de Cataluña del año de 1805, compuesto en el Real Observatorio Astronómico con arreglo al meridiano de Barcelona, Madrid; Calendario para el Principado de Cataluña, correspondiente á el año 1813. dispuesto en el Observatorio Astronómico de la Isla de Leon, con arreglo al Meridiano de Barcelona, Villanueva* Per D, Arthur Osona: *Guia itineraria de la regions del Llusanés, Pyrineus, Cerdanya, Serras de Cadi y Andorra ó sia de las fonts del Bastareny y del Llobregat, á las del Segre y a las del Ter y Riutort, per lo propi donador, Barcelona 1889.* Per D. Cessar August Torras: Dues fotografias.